

CALIGULA

Albert Camus

CALIGULA

1939

Prantsuse keelest tõlkinud Ott Ojamaa

Kahes osas

Lavastaja → HENDRIK TOOMPERE SEN

Kunstnik → ELISA SINISALU

Videokujundaja → URA SIHET

Helikujundaja → LAURI KALDOJA

Hääletehnika juhendaja → ANNE TÜRNPÜ

Etenduse juht → KARIN UNDRITS

Esietendus 22. novembril 2025 suures saalis.

OSADES

Caligula → TÕNIS NIINEMETS

Caesonia → BRITTA SOLL

Drusilla → HANNA JAANOVITS

Scipio → KARMO NIGULA

Helicon → ANDRES PUUSTUSMAA

Chaerea → GERT RAUDSEP

Mucius → JÜRI TIIDUS

Senectus, vana patriits → TÕNU KARK

Metellus, 1. patriits → RAIMO PASS

Lepidus, 2. patriits → MARKUS LUIK

Octavius, 3. patriits → CHRISTOPHER RAJAVEER

Patricia, paleeülem → MERLE PALMISTE

VANA ON PÕLENUD, AGA UUT VEEL EI OLE

Vastab lavastaja
Hendrik Toompere sen

Kuuldavasti on see materjal sinuga kaua kaas käinud. Kas sa palun kirjeldaksid, kust see idee alguse sai ja kuidas sa äratundmiseni jõudsid, et just nüüd on õige aeg lavastada „Caligulat“?

Hendrik Toompere sen: Peale lavakat olin ma aasta Noorsooteatris, siis tulin Draamasse. Tol teisel aastal tuli vana Jüri Järvet minuga garderoobide koridoris rääkima, kuidas rolli teha. See oli hea jutt: „Kui sul roll välja ei tule, siis hakka oma kolleegi kiitma, et küll sul on ikka hea osa. Siin sa saad ju teha niimoodi ja teistmoodi ja kolmandat moodi. Siis tal hakkab sinust kahju ja räägib sulle sinu rolli kohta ka kõik ära.“ Mina juba mõtlesin, et huvitav, kas mul läheb tõesti oma rolliga nii halvasti. Aga järgmiseks ütles ta, et tal on selline näidend nagu Camus’ „Caligula“ ja ta tahab seda lavastama hakata. Siis lugesin ma seda näidendit esimest korda. See oli uduste tähtedega hallile paberile trükitud tekstiraamat ja ausalt öeldes – jube keeruline tekst. Ma ei mäleta, kas ma sel ajal üldse „Sisyphose müütigi“ olin lugenud. Järvet käis selle tekstiga päris kaua ringi, aga kuna tal oli tervis juba viletsapoolne, siis lavastamiseni ta ei jõudnudki.

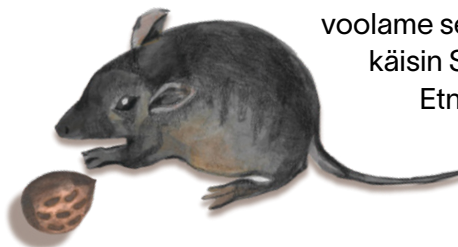
2009. aastal ilmus eesti keeles Gaius Suetonius Tranquilluse „Keisrite elulood“. Ma ahmisin seda suure himuga. Varem olid mu peas kõik Nerod ja Caligulad sassis, ühed pätid kõik. Ma ei teadnud,

kuhu täpselt paigutub selles reas Julius Caesar. Tõesti oli väga põnev lugemine. Siis tuli mulle muidugi ka Camus’ „Caligula“ meelde. Tekkis tunne, et omal ajal ei saanudki seda tükki teha, sest maailm oli tol hetkel suhteliselt stabiilne. Sellist vastet kaost külvavale Caligulale päris elus polnud. Kümmeaastat tagasi hakkas mulle tunduma, et maailm kisub sinna kanti, kus suur pilt muutub (Trumpi esimene ametiaeg algas ju 2016 – kohe saab kümme aastat juba!). Tajusin, et maailm on palju hüplikum. Kord on ühtmoodi, hetk hiljem teistmoodi. Etteaimamatust on aasta aasta järel üha enam. Siis saingi aru, et nüüd on õige aeg „Caligula“ jaoks.

„Caligula“ peale mõeldes tulevad esimeste paralleelidena pähe Putin ja Trump. Kuivõrd näed sa paralleelsust ka hetkel Eestis toimuvaga? On meil ka mõni oma Caligula?

HT: Nii jõhkra kaliibriga mängijaid nagu Caligula meil muidugi pole, aga mingi seisund või mentaliteet on väga sarnane. Eesti elu on täpselt samamoodi väga heitlik. Kord maksud tõusevad, siis juba järgmisel päeval need samad maksud ikkagi ei tõuse. Ebakindlust ja segadust on väga palju. Meid ümbritseb sõda, samal ajal valmistakse ette uutele energiatele üleminekut, siis jälle ei tehta seda, järsku muutub kõik väga kalliks, tellitakse mingeid relvi, siis ikka ei tellita. Tekib tunne, nagu meid tüssataks, ja me maksame kinni midagi, millest päris täpselt aru ei saa. Me ei jää maailma sündmustest puutumata, vaid

voolame sellega kaasa. Kevadel käisin Sitsiilias ja nägin, kuidas Etna hakkas purskama. Samasugune tunne va-

litseb ka mujal – nagu elaksime vulkaani jalamil, näeme, kuidas laava voolama hakkab ja meil pole muud teha, kui sellega kaasa voolata.

Kuhu sa oma lavastuse ajateljel paigutaksid? Kas lavastuse maailm on ajalooline, ajatu või kaasaegne?

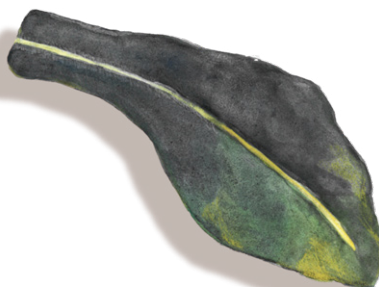
HT: Me teeme kindlasti kaasaegset lugu. Üks minu lähtepunktidest oli see, et ma juba pikemat aega arvan, et näiteks Putin ei ela enam ammu reaalses maailmas. Ta elab ajaloos, ta paigutab ennast ajalukku ja loob iseennast ajaloolise ja müütilise tegelasena, paneb end ühte ritta Ivan Julma, Peeter Suure, Napoleonite, Stalinite ja kõigi teistega. Tema soov on olla lihtsurelikust valitsejast suurem, iseennast nii-öelda jumalikustada. Seetõttu sobibki Caligula lugu kaasaega. Lugu sellest, kuidas üks inimene hakkabki iseendast mõtlema kui Caligulast, ühest üleelusuurusest ajaloolisest tegelasest. Kuidas see inimesega juhtub?

Kaasaegne lugu, kus ajalugu ja koht ajaloos on keskne teema?

HT: Nii ta on. Camus on eksistentsialistlik kirjanik. Eksistentsialistlikel kirjanikel ja dramaturgidel on aga üldjuhul see häda, et nad kipuvad probleemidest ja teesidest rääkima, selle asemel, et neid näidata. See on ka oht, mida ma ise tajun ja millele proovidesse minnes lähendust otsisin. On aga selgunud väga huvitav rakurss. Mis siis, kui Caligulal ei olegi mingit suuremat

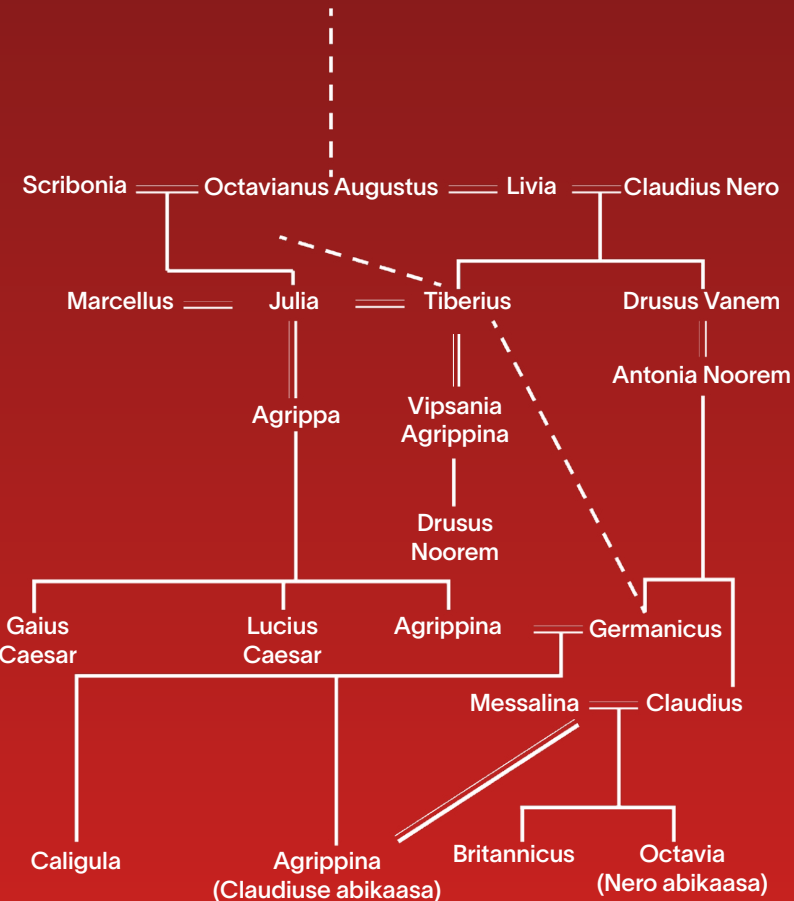
plaani. Mis siis, kui see kõik on improvisatsiooniline, kõik toimub hetke tujude, tervisliku seisundi, magamatuse ja kõige sellise ajal. Tänu sellele pole arutluskäigud enam teoreetilised, vaid kõik muutub eluliseks, selles on hing, veri, pisarad, armastus. Eluskude selles näidendis on väga-väga tugev.

Küsis Mehis Pihla
Intervjuu pikem versioon on ilmunud
Eesti Draamateatri publikulehes sügisel 2025.

KEISRITE SUGUPUU

Julius Caesar

Rooma keisrid Caligula eel ja järel

Augustus 27 eKr – 14 pKr

Tiberius 14–37

Caligula 37–41

Claudius 41–54

Nero 54–68

— abielu
- - - - - adoptiivsuhe

CALIGULA

Eluaastad 12–41, Rooma keiser 37–41

Caligula (sünninimega Gaius Julius Caesar Augustus Germanicus) vanemad olid armastatud väejuht ja konsul Germanicus ning Augustuse tütretütar Agrippina Vanem. Neil oli üheksa last, kellest kolm surid lapsena. Suureks kasvasid kolm tüdrukut: Agrippina, Drusilla, Livilla, ja kolm poissi: Nero, Drusus ja Gaius Caesar. Oma lisanime Caligula (ladina keeles sõdurisaapake) sai Gaius Caesar sõjalaagri naljast, sest viibis lapsena tihti isa juures sõdurite keskel. Mitmed Caligula lähimad pereliikmed kannatasid keiser Tiberiuse repressioonide all ning peale isa surma, kes väidetavalt mürgitati, elas Caligula põhiliselt perekonna naisliikmete ema, vanaema ja vanavanaema juures. 31. aastast kuni Tiberiuse surmani kasvas Caligula Tiberiuse käe all ja viibis tema juures Capri saarel.

Antiikaja kirjamees ja õpetlane Suetonius kirjutab: „Oma metsikut ja rüvedat loomust ei suutnud ta siiski isegi toona vaos hoida, vaid vaatas suure himuga pealt surmamõistetute karistamist ja piinu, käis öösiti prassimas ja liiderdamas, parukas peas ja pikk rüü ümber, ning oli lausa andunud teatri-, tantsu- ja laulukunstile, mida Tiberius lubas üsna meelsasti, kui need suutnuks vaid ohjeldada tema taltsutamatu iseloomu. Viimast nägi see ärksa meelega rauk läbi nõnda selgelt, et kuulutas nii mõnigi kord, et Gaius elab talle ja kõigile teistele hukatuseks ning et ta kasvatab madu Rooma rahvale, Phaetonit kogu maailmale.” (Suetonius, „Keisrite elulood“, tõlkinud Maria-Kristiina Lotman ja Kai Tafenau) Caligula põdes lapsena langetõbe ning see vaevas teda ka hiljem. Ta magas tihti vaid kolm tundi, piinles pidevas unetuses ja oli vaimselt äärmiselt tasakaalutu.

Tema lemmikütlus oli *oderint dum metuant* (ladina keeles „vihaku, peaasi, et kardavad“). Rooma keisriks sai Caligula 25-aastasena. Oma isa kuulsuse ja Tiberiuse poolt perekonnale osaks saanud ülekohtu tõttu tervitasid roomlased Caligula võimulesaamist. Tema valitsemisaeg algas suurte lootustega. Ta algatas mõned olulised riiklikud projektid, näiteks kahe uue akvedukti ehitamise, et tagada Rooma varustamine värske veega, täiustas sadamat, kindlustamaks viljaimporti Egiptusest, kuid priiskas mõõdutundetult isiklike naudingute rahuldamiseks. Tema julmus, lõbujanu, despootlikkus ja vaimne ebastabiilsus peletas kiiresti toetajaid. Ta elupaikade luksus oli kurikuulus. Ta lasi endale ehitada kaks 75 meetri pikkust ujuvate paleedena kasutatavat laeva. Oma lemmikhobusele ehitas ta marmortalli ja elevandiluust sõime, andis vääriskividest kaelakeed ja hulga orje ning olevat kavatsenud lasta hobune konsuliks valida. Pöörase pillamise tarvis võttis ta raha riigikassast. Et korvata puudujääki, kasutas ta väljapressimist, suurendas makse, laskis võõrandada senaatorite varandusi, esitas suvalisi valesüüdistusi kellegi vara konfiskeerimiseks, ja kui hakati oma vara säilitamiseks vaesust teesklema, siis andis käsu, et kõik roomlased peavad teda oma testamendis meeles pidama. Caligula nautis veriseid vaatamänge ja julmust, näiteks vaatas ta pealt piinamist, ise süües või pidutsedes. „Löö nii, et ta tunneks, kuidas ta sureb,“ oli tema juhis timukale. Caligula püüdis igati suurendada keisri isiklikku võimu ja nõudis enda austamist jumalusena, asendas mitmed jumalakujud enda omadega ning hävitas kuulsate roomlaste kujusid, et nood kiiremini unustataks. Ta võis silmapilkselt meelt muuta, kellegi usaldus ja truudus ei maksnud

vähimatki, näiteks sundis ta mõned kaaslased enesetapule. Etendused, ka verised ja julmad, olid Caligula lemmikharrastus. Praeguse Püha Peetruse basiilika kohale laskis ta rajada suure võiduajamisraja ja selle keskele Egiptusest tuua (spetsiaalselt selleks transpordiks ehitatud laevaga) hiiglasliku obeliski, mis seisab seal tänapäevalgi, algsest kohast küll eemal. Rahvarohketel etendustel nautis ta hiigelpubliku türanniseerimist, näiteks Rooma keskpäeva päikeselõõsas käskis ta eemaldada tribüünide varjualused ega lubanud päev otsa kellelgi liikuda, kuni paljud minestasid. Kõigi oma õdedega oli ta armusuhetes (mis ei takistanud tal neid pagendusse saatmast), lemmik oli Drusilla, keda ta kohtles vahel ka abikaasana. Pärast Drusilla surma kuulutas ta välja üldrahvaliku leina (surmanuhtlusega karistatav oli naerda, kümmelda, einestada koos vanemate või lastega). Caligula neljast abielust kolm olid väga lühiajalised. „Tema abielude suhtes pole lihtne otsustada, mis oli näotum: kas see, kuidas ta neid sõlmis, neid lahutas või abielumehena käitus,“ kirjutab Suetonius. Neljas naine Caesonia, kel oli teise mehega juba kolm tütart, pälvis küll rohkem armulikkust, kuid abielu ei seganud Caligula liiderdamist. Ta himud ei piirdunud õdede, abikaasade, lõbutüdrukute ja -poistega: et alandada suursuguseid lähikondlasi, „kasutas“ ta avalikult nende abikaasasid. Palatinuse künkale, kus asus keisriloss, laskis ta rajada lõbumaja kui hea tuluallika. Aastatel 39-40 paljastas ta kaks vandenõu, langes aga kolmanda ohvriks. Hullunud türanni tappis lugupeetud sõjatribuun Cassius Chaerea, kes oli teeninud juba Caligula isa Germanicust.

ALBERT CAMUS

Henno Rajandi saatesõna Albert Camus' teoste kogumikule „Sisyphose müüt” (Eesti Raamat, 1989). Raamatus ilmusid „Sisyphose müüt”, „Võõras”, „Katk”, „Arusaamatus” (kõik tõlkinud Henno Rajandi) „Langus” (tõlkinud Krista Soomere) ja „Caligula” (tõlkinud Ott Ojamaa).

Kahekümnes sajand on juba nii vana, et võib paraja tõenäosusega ennustama hakata, mis siit kirjanduslukku läheb. Albert Camus (1913–1960), kelle loomingutee küll enneaegselt katkes, on tänases perspektiivis kahtlemata üks neid, kes on oma ajastusse sügava jälje jätanud. Pole kerge lühidalt ja

ammendavalt seletada, mis jälg see õieti on ja miks see näib kustumatu. Aga Jean-Paul Sartre, Camus' südamelähedane sõber ja vaenlane, kirjutas oma isemoodi kirjandusliku paarimehe mälestuseks niisugused read: „Tema kaudu ulatub meie aega see pikk moralistide rida, kelle looming moodustab prantsuse kirjanduse vahest kõige omapärasema koostisosa. Tema jonnakas, kitsapiiriline ja puhas humanism, nii range ja samas nii meeleline, peab väsimatut ebavõrdset võitlust meie päevade kujutu sündmustelaviiniga. Ja teisest küljest, just oma põikpäiste tagasilükkamiste läbi jaatab ta otse ajastu südames – makjavelliste trotsides ja realismipuusliku kiuste – kõlbelise probleemi olemasolu.” Ühesõnaga, kui soovitakse selle kõrgintellektuaalselt hämara ja ometi jäljendamatult tabava formuleeringu üleseletamist: Camus on sellesama igivana prantsuse kultuuritraditsiooni jätkaja, mis lähtub juba Montaigne'ist ja Pascalist. Temagi loomingus sulanduvad kunst ja filosoofia kõlbeliselt meeletatud sõnumiks ja pingestavad vastastikku teineteist. Camus, nagu mõni teinegi sellest pikast moralistide reast õieti polegi päris filosoof, veel enam, pärisfilosoofid on tema filosoofiat koguni igamehefilosoofiaks liigitanud. Mõnes mõttes on neil õigus. Camus oli kunstnik ja mõtleja, kes, juurdles inimeksistentsi kõige põhilisemate, igaühele mingil määral tuttavate paradoksides kallal, keeldus kangekaelselt kõigist lohutustest, mida nende paradoksides keerulised filosoofilised ja/või religioossed kaunistused pakuvad, ja püüdis oma otsingus lõpuni välja minna. Tõepoolest, kui elul ja kannatustel ei ole mingit lõplikku mõtet, kui ei ole olemas midagi peale selle üheainukese iseenesest mõttetutu elu, kuidas siis ikkagi selle teadmise elada? Ja kui

vaidetaksegi, et mingi mõte on, eks või siis alati küsida, mis on selle mõtte mõte, selle mõtte mõtte mõte ja nii edasi. Teeb ühe välja. Kõige algupärasem Camus' juures oli vahest see, et ta üritas just inimese lootusetust nõrkusest surma ees tema tugevust teha. Ta üritas võimatut ja võib-olla sellepärast saavutaski ootamatult palju. Ta peaaegu et avastas elu väärtuse elu mõtte-tuses endas, inimese igaveses lootusetus määsus selle mõttetuse vastu. Ja mingi nõiatriga tuletas ta kõigest sellest veel kõrge eetilise normi.

Inimeksistentsi põhiküsimused, millel Camus' looming keskendub, on loomu poolest õieti niisugused, millele vististi iial ei saagi lõplikku vastust anda. Võib-olla ei ole nad puhtfilosoofilises mõttes isegi täiesti korrektselt püstitatud. Ent need on igiiniimlikud küsimused, mida ükski mõtleval olend ei saa päriselt vältida. Varem või hiljem, täiesti ettenähtamatul hetkel, hoopis juhuslikus paigas võtavad nad äkki vormi, ja kui inimene nende eest lausa ei põgene, saadavad nad teda kogu elu. Milleks elada? Ja kui mitte millekski, siis vähemalt kuidas? Camus ise sattus nende küsimust ette juba üliõpilaspõlves. Isegi kui me teda ei käsita elu ja surma põhiprobleemide viimaseinstantsilise äraseletajana, suutis ta neid püstitada haarava selgusega ja oma kunstis eriliselt helisema panna.

Kiire ülemaailmne vastukaja, mida juba esimesed teosed sõjajärgseil aastail äratasid, oli saatuse kitsi hüvitus inimesele, kes häbenemata tunnistas, et mitte miski ei korva elamata jäänud aastaid. Ja sellele lühikesele õitsenule eelnenud armuaegagi komplitseerisid mitmed väga vastu-

olulised eluseigad. Camus oli inimene kahe kodumaaga. Ta oli Alžeeria prantslane, kes sündis ja kasvas „asumaal“. Valitseva vähemise liikmena oli ta aga tegelikult väga kitsastest oludest pärinev „vaene valge“, pealegi veel orb, sest isa jäi Esimesse maailmasõtta. Ja kuigi ta oli vitaalne elujanuline nooruk, säravalt andekas õppur ja edukas sportlane mitmel alal, kiusasid teda õieti eluaeg tõsised tervisehädad. Tema noorpõlves oli tuberkuloosidiagnoos veel peaaegu pool surmaotsust. See kõik kammitseis õpinguid ega lasknud neid kroonida soliidse teadusliku tiitliga. Juba Alžeerias, enne sõda, kujunes noorukesest Camus'ist radikaalsete vaadetega ajakirjanik ja kirjandustegelane, kes oli mõnda aega seotud kohaliku kommunistliku parteiga, ent tõmbus tagasi poliitiliste lahkkelide tõttu. Sõja ajal asus Camus lõplikult Prantsusmaale ja võttis osa vastupanuliikumisest. See ei päästnud teda viiekümneandel aastatel kunagiste poliitiliste mõttekaaslaste ja hiljem ka endise sõbra Jean-Paul Sartre'i hukkamõistust, mis tabas nii Camus' kirjanduslikku loomingut kui ka tema päevapoliitilisi väljaastumisi. Camus oli eluaeg üsna viljakas publitsist, kes sekkus poliitikasse ja kultuuridiskussiooni, käis kaugetel loenguturneedel, esines raadios ja katises visalt positsioone, mida tollal ja veel palju hiljemgi oli kombeks nimetada „abstraktseks humanismiks“. Tänapäeval on Camus' artiklid muidugi kokku kogutud ja mitut pidi publitseeritud, aga mõnel määral ilmselt just selle, paratamatult kiiremini hääbuva toodangu arvel on tema puht kirjanduslik looming üllatavalt napp – nii mahult kui nimetustelt. Käesolev keskmine paksusega tõlkeraamat sisaldab sellest olulise osa. Vähese lihtsustamisega võib Camus' üldtuntud

kirjanduspärandi jaotada esseistikaks, proosaks ja dramaturgiaks. Esseistika on siinses valimikus esindatud „Sisyphose müüdiga“ (*Le myth de Sisyphé*), mis valmis juba 1941. aastal, kuid ilmus sõja keerulistes oludes alles 1943. samas žanris on võrdselt oluline veel „Mässav inimene“ (*L'homme revolte*, 1951), mis jätkab „Sisyphose müüdi“ mõttekäiku mässust, mässuvaimust kui teadliku inimese ainuvõimalikust eluhoiakust. Camus keeldub aga andmast mässule tavalist poliitilist sisu ja käsitab seda pigem filosoofilise kategooriana. „Rootsi kõned“ (*Discours de Suède*, 1958) sisaldab kaht kõnet, mis Camus pidas Rootsis, Nobeli kirjanduspreemia kättemise puhul 1957. aastal.

Jutustavas proosas ja nähtavasti üldse kogu Camus' loomingus on kesksel kohal kolm lühimaani: „Võõras“ (*L'étranger*, 1942), „Katk“ (*La peste*, 1947) ja „Langus“ (*La chute*, 1956), mis on ka kõik selles valimikus eestindatud. [---] nende teoste žanrimääratlus on ebamäärane. Romaani mõõtu on õieti ainult „Katk“, mida prantsuse keeles on nimetatud kroonikaks, „Võõras“ ja „Langus“ on aga ristitud jutustuseeks. Camus kirjutas ka novelle. Need on koondatud kogusse „Pagulus ja kuningriik“ (*L'exil et le royaume*, 1957). [---]

Seevastu on siin esmakordselt eestindatud kaks näidendit: „Caligula“, mis on kirjutatud juba enne sõda, 1938. aastal ja üldse Camus' esimene näidend, ja „Arusaamatus“ (*Le malentendu*, 1944). Camus' kirjanduslik tegevus algaski õieti teatri kaudu ja juba üsna varajases nooruses. Hakkaja asjaarmastajana moodustas ta Alžeerias kaks truppi – 1935. aastal „Töölisteatri“

(*Le Théâtre de Travail*) ja osalt selle baasil hiljem „Võistkonnateatri“ (*Le Théâtre de L'Équipe*). Ise tegutses ta neis truppides nii näitlejana kui lavastajana. „Caligula“ ongi kirjutatud vastastatutud „Võistkonnateatri“ tarvis. Kutselise teatri lavale pääses see alles 1945. aastal. „Arusaamatus“ valmis 1944. aastal ja ilmus siis ka raamatuna koos „Caligulaga“ ja lavastati samal aastal. Peale nimetatute on Camus'l veel kaks näidendit: „Piiramisseisukord“ (*L'état de siège*, 1948), mis on väga tinglikult „Katku“ dramatiseering (muudetud on nii koht, aeg kui tegelased) ja „Õiglased“ (*Les justes*, 1948), mille tegevus toimub Moskvas 1905. aastal ja lahendab revolutsioonilise terroriga seotud eetilisi probleeme. Teatritegevust jätkas Camus kuni surmani, ka viimastel eluaastatel, kui ta proosakirjanikuna salapäraselt ja ootusiäratavalt vaikus. Õnnetu surm 4. jaanuaril 1960 tegi selle vaikimise igaveseks.

Veel eesti keeles ilmunud Albert Camus' teoseid:

„Mässav inimene“,
tõlkinud Leena Tomasberg (1996)

„Esimene inimene“, tõlkinud Triinu Tamm (2000)

„Pagendus ja kuningriik. Kogutud lühiproosa“,
tõlkinud Tanel Lepsoo, Henno Rajandi, Triinu
Tamm ja Krista Vogelberg (2004)

„Õnnelik surm“, tõlkinud Tanel Lepsoo (2005)

NOBELI-KÕNE

Katkend Albert Camus' kõnest Nobeli preemia vastuvõtmisel 10. detsembril 1957 Stockholmis.

Selles pidevas kahevahelolekus – ühel pool ilu, mida ta ei suuda tabada, teisel pool ühiskond, millest ta ei saa eemalduda, – kujuneb kunstnik. Seepärast ei vaatle tõelised kunstnikud midagi põlgusega, nad tunnevad end kohustatud olevat mõistma, mitte kohut mõistma. Ja kui nad püüavad kindlustada oma kohta maailmas, siis võiksid nad arvestada ainult sellise seltskonnaga, kus Nietzsche kuulsa sententsi kohaselt ei valitse kohtunikud, vaid loojad, olgu nad siis töölised või intelligendid.

Samal ajal ei lase kirjanikukutsumus end lahutada rasketest probleemidest.

Tänapäeval ei või kirjanik oma sisetunde kohaselt seista nende teenistuses, kes ajalugu teevad, ta on nende teenistuses, kes selle all kannatavad. Vastasel korral avastab ta, et on üksinda ja tema kunst on tühja jooksnud.

Kõik türannide miljonilised armeed ei suuda teda üksindusest välja kiskuda, isegi siis, kui ta end jäägitult vaid neile pühendab. Aga ühe tundmatu, alanduse maailma teises otsas oleva vangi vaikimisest piisab, et kirjanikku tema eraldatusest päästa, kui tal õnnestub seda vaikimist tabada ja kunsti vahenditega kujutada.

Keegi meist pole üleliia suur selle missiooni jaoks. Aga kõikjal ja kõiges – olgu ta tundmatu või kuulus, türannia ahelais või antud hetkel oma mõtteid vabalt väljendav – võib kirjanik edasi anda elavat ühtsustunnet, kuid seda vaid tingimusel, et ta võtab enda kanda, niivõrd kui jõudu jätkub, kahekordse koorma, mis annab tema

kutsumusele tõelise kaalu: tõe teenimise ja vabaduse teenimise.

Sest tema kutsumus nõuab võimalikult paljude inimeste ühendamist ning ta pole suuteline kohanduma vale ja orjusega, mis, kus nad ka ei valitseks, tõukavad arvutuid inimhulki üksindusse. Millised ka poleks meie inimlikud nõrkused, meie kutsumuse õilsus juurdub alati kahes raskesti täidetavas kohustuses: keeldumises valetamast ja vastuhakus rõhumisele.

Tõlkinud Aivar Kull

Aivar Kulli ajalootund. Albert Camus' Nobeli-kõne. ERR, 26.02.2023

HULLUMEELSE TEOORIA VÄLISPOLIITIKAS

Harri Tiido taustajutud

Aastal 1517 kirjutas Machiavelli, et teatud tingimustes on valitsejal mõttekas simuleerida hullumeelsust. Ei tea, kui palju tollastest valitsejatest seda nõu kuulda võtsid. Ja ma ei tea ka, kui palju on sellest ajast möödunud sajandite vältel riigijuhid hullu mänginud.

Kuid tuleme möödunud sajandisse, mil kujunes kaasaegne arusaam hullumeelse etendamise rollist rahvusvahelistes suhetes. Üldiselt arvatakse, et „madman theory“ ehk „hullu teooria“ või „hullumeelse teooria“ tõi mängu Richard Nixon. Mitmed uurijad väidavad siiski muud. Nimelt olla president Dwight Eisenhoweri aja riigisekretär John Foster Dulles lõpetanud Korea sõja sellega, et vihjas hiinlastele Eisenhoweri olevat piisavalt äkiline vend võtmaks Koreas kasutusele tuumarelva. Isegi osa demokraatidest poliitikuid olevat seda uskuma jäänud. Ehk siis teises osapooles tekitati kuvand, mis tugines kujutlusvõimele. [---] Autoritaarsete režiimide uurijad märgivad, et teatud tüüpi diktaatoritel, kelle puhul võim on koondatud täielikult ühe inimese kätte, on kalduvus sobida hullumeelse stereotüüpi. Nüüdisajal on seda malli sobitatud ka Vene diktaatorile Vladimir Putinile, eriti pärast suuragressiooni vallandamist Ukraina vastu.

2022. aastal senaatoriks olnud ja nüüd riigisekretäriks saanud Marco Rubio ütles suuragressiooni alguse järel, et Putinil näikse olevat mõningad närvidega seotud füsioloogilised probleemid.

Briti endine peaminister Boris Johnson märkis aga, et Putin võib olla väga irratsionaalne tegija, kes mõtleb sanktsioonide mõjudest ja sõjaohust ebaloogiliselt. Putini korduvad ähvardused tuumarelvaga on vaid hagu alla ajanud arvamuste, et mees võib olla pisut segi ja selle võrra ohtlikum.

Enamus lääne poliitikuid on küll seni lähtunud eeldusest, et Putin on ratsionaalne, aga mitmed analüütikud hoiatavad, et mees on ehk liiga kaua võimul olnud, kaotanud reaalsustaju ja muutunud üha paranoilisemaks. Ehk muutunud Hulluks Vladiks. Probleem ongi selles, et piir hullumeelsena käitumise ja tegelikult hull olemise vahel on murettekitavalt ähmane.

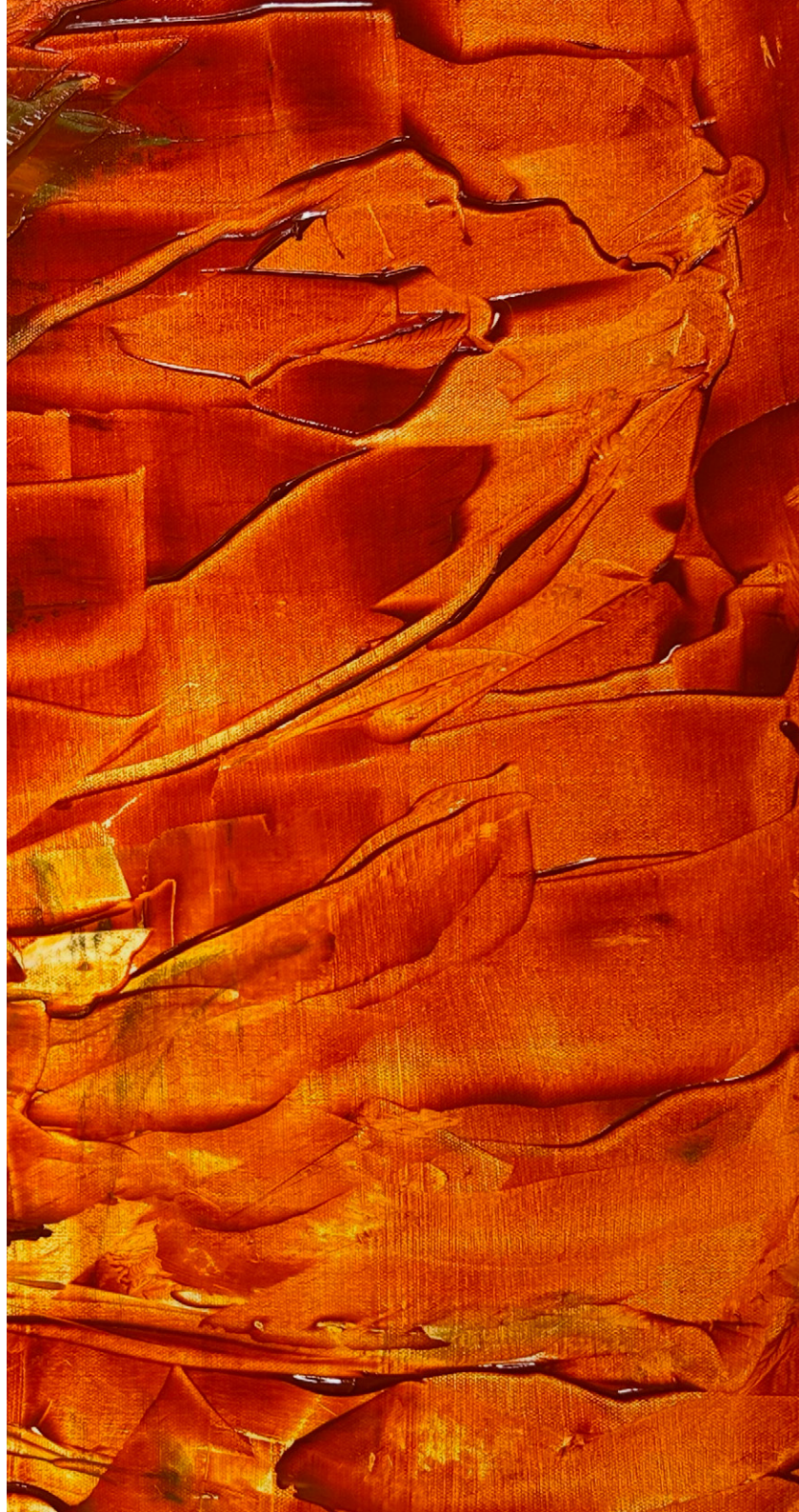
Kuid kogu see temaatika on aruteluteemaks tõusnud teadagi miks. Eks ikka Donald Trumpi uuesti võimule saamise pärast. Tegelikult on Trump teadlikult ettearvamatusesse õhkkonda loonud. Alates esimese ametiaja algusest 2016. aastal on ta esitanud end kui ennustamatu käitumisega liidrit ja väitnud, et see tugevdab USA välispoliitilist seisundit. Aastal 2018 nimetas ta end Põhja-Koreaga peetavaid läbirääkimisi arutades „hullumeelseks“ ja seda ainult pooleldi naljatledes. Kui Trumpilt küsiti mulluse kampaania ajal, kuidas ta reageeriks Taiwan'i blokeerimisele Hiina poolt, vastas ta, et ei peagi reageerima, kuna Xi Jinping austab teda ja teab, et ta on täielikult kreisi.

Kaubanduslääbirääkimistel Lõuna-Koreaga käskis ta oma meeskonnal vastaspoolele enda kohta öelda, et ta on nii segane, et võib iga minut kõnelustel ukse tagantkätt kinni lüüa. Asjatundjad

väidavad, et teatud oludes võib „hullumeelse teooria“ rakendamine Trumpile kasulik olla. Tema ettearvamatuse maine võib näiteks olla vaoshoidev tegur nii Hiina kui ka Venemaa puhul. See võib ka valusa tagasilöögi anda. Kui tuumateemadel asi kuumaks peaks minema, võib Trumpi ettearvamatut käitumise maine olla kas Hiinale või Venemaale tõukeks kasutada oma tuumarelva ennetavalt. [---]

Harilikult enesekindlad suurriigid ei vaja liidrit hullumeelse mainega. Ja ei saa olla samaaegselt piduriteta hullumeelne ja usaldusväärne liitlane. Pisut üllatav on ka tõik, et keegi Trumpi lähikondlastest ei ole talle öelnud, et see värk ei pruugi enam töötada. Taoline maine tegelikult õõnestab liidri usaldusväärsust ja kahjustab riigi pikaajalisi välispoliitilisi huve. Hullumeelse teooria ei ole tegelikult strateegia, see on lihtsalt idiootlik, nagu märkis üks analüütik.

ERR, 13.02.2025

lavastusala juhataja Mikk Lagemaa
pealavameister Oskar Irve
lavameistrid Martin Sakur, Joosep Pihl,
Märt Päev, Villi Vernik
valgusala juhataja Priidu Adlas
valgusmeistrid Raido Talvend ja Sten-Erik Remmel
heli- ja videoala juhataja Tauno Makke
helimeister Karl Eerik Risso
videomeister Ann Einberg
grimmiala juhataja Siiri Lauri
grimeerijad Marit Pruul, Kristel Kärner,
Reet Laur, Lore Sõerunurk
kostüümiala juhataja Piret Tang
õmblejad Urve Lerman, Inge Vagiström,
Jana Volke, Marvi Idol
kostüümilao hoidja Kadri Varblane
riietajad Kayre Pärnpuu, Jaanika Idvan,
Annely Pahman, Ragne Tompel
lavastusjuht Andres Bergström
dekoratsioonide teostajad Toivo Sakk,
Juho Kokamägi, Andrus Muuga, Lea Ojam,
Taivo Mürsepp, Enna Jürine
rekvisiidiala juhataja Karin Tetsmann
rekvisiitor Kadri Tammiste
kavalehe koostajad Mirjam Koppel, Ene Paaver
plakati foto autor, plakati ja kavalehe
kujundaja Kadri Hallik
loominguline juht Hendrik Toompere jr
teatrijuht Rein Oja

Täname →

Ülo Siirak, Ave Maser

Johhan Rosenberg

Mööbli valmistaja: Tsunftijänes ja Mati Raal, Tiina Raal,
Martin Eiber

Kavalehes on kasutatud fragmente
Hendrik Toompere sen maalist ja
kunstnik Elisa Sinisalu lavakujundusest.

Peatoetaja

Toetajad

Partnerid

PRO BEAUTÉ

KALEVSPA
hotell & veekeskus

Teatri tegevust rahastab

KULTUURIMINISTEERIUM

Teatri pileteid müüb

